

Використана література

Новосьолова, В. І. (2021) *Спостереження як метод навчання української мови: сучасний контекст*. У *Методи навчання української мови: сучасний контекст: зб. матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича (Київ, 25 березня 2021 р.)* (с. 51–53), Педагогічна думка. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725615>.

МЕТОД ГРИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Людмила Галаєвська,
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

Метою освітнього процесу є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня» [4].

Досягнення цієї мети можливе лише за умов оптимального вибору методів навчання.

Г.-Г. Гадамер стверджує, що гра – це елементарна функція людського життя, отож людська культура без елементу гри взагалі немислима. Філософ серед визначальних ознак гри наводить такі: 1) ритмічний рух, який незмінно повторюється й не пов'язаний з певною метою; 2) гра як саморух, який не має осмисленої мети; 3) гра – дія без мети, дія як така; 4) особливість людської гри полягає в тому, що гра спроможна залучати в себе розум, цю здатність людини ставити перед собою мету й свідомо прагнути до неї та водночас спроможна й

приборкати це прагнення ставити перед собою мету; власне людяністю людської гри є те, що в ній ігрові рухи, так би мовити, самі себе дисциплінують і впорядковують, неначе в цьому справді мета; 5) гра завжди вимагає співучасті в ній; 6) гра є комунікативною дією, вона не знає дистанції між тим, хто грає, і тим, хто спостерігає за грою, у грі кожен завжди співучасник (це справедливо й для мистецької гри); 7) у грі проступає щось на кшталт герменевтичної ідентичності – розуміючи, ми ідентифікуємо щось із тим, що було чи є [5, с. 226-228].

В "Енциклопедії освіти" (за редакцією В. Кременя) Н. Кудикіна зазначає, що гра – це вид креативної діяльності людини, у процесі якої в уявній формі відтворюються способи дій з предметами, стосунки між людьми, норми соціального життя та культурні надбання людства, які характеризують історично досягнутий рівень розвитку суспільства. Ігрова діяльність є складним системним утворенням, структура якого охоплює мотиваційно-цільовий, змістовий, процесуально-операційний, контрольооцінний та результативний компоненти [6]. Тлумачення поняття "навчально-ігрова діяльність" потребує деякого уточнення. Навчально-ігрову діяльність пояснюємо як ігрову діяльність, спрямовану на досягнення навчальних цілей, її результат характеризується особистісними змінами й навчальними досягненнями, оскільки вона пов'язана із засвоєнням знань, моделей комунікативної поведінки й виконанням різних навчальнопредметних завдань.

Гра посідає особливе місце в методичній роботі, оскільки дає можливість задіяти всіх учнів у класі, залучає їх до навчального спілкування. Поетапне відпрацювання у процесі дидактичної гри виучуваних лінгвістичних засобів у мовленні, проектування використання їх у різних комунікативних ситуаціях збагачує активний словниковий запас, поширює його новими мовними одиницями, забезпечує перехід їх від пасивного до активного лексичного запасу. Доцільність, адекватність, часткова автоматичність вживання різноструктурних лінгвістичних засобів у комунікативних ситуаціях, що формується у процесі використання педагогічних ігор, підвищують рівень предметної компетентності учнів з української мови й забезпечують розвиток ключових компетентностей.

Гру (рольову, інтелектуальну, комунікативну), як досить поширений інтерактивний метод навчання, який досліджують О. Пометун, О. Горошкіна, С. Караман, О. Семенов й інші вчені, варто використовувати для розв'язання комплексу навчальних завдань, спрямованих як на засвоєння теоретичного матеріалу, так і на набуття практичних умінь і навичок, творчих здібностей). У процесі гри учні занурюються в комунікативну ситуацію, займають імпровізовану рольову позицію (інформувальника, дослідника, секретаря, редактора, доповідача, експерта та ін.), здійснюють відповідальну мовленнєву діяльність, що сприяє розвитку вмінь спілкуватися, відкриває простір для ініціативи і творчості, орієнтує на контроль власної комунікативної поведінки та реагування на поведінку співрозмовників. Проведення рольової гри ефективно відбувається відповідно до етапності, яку запропонували Д. Каллахан і Л. Кларк [4, с. 17-18]:

- доігровий етап – поставлення мети гри, визначення ігрових ситуацій, розподіл ролей, розроблення сценарію, інструктаж учасників, вибір жури;

- ігровий – проведення гри;

- постігровий – аналіз і вироблення рекомендацій на майбутнє.

Варто зауважити, що ігри можна використовувати на різних етапах уроку для різних цілей, які ставить педагог. Це актуалізація знань школярів, їхнього навчального досвіду; здійснення зв'язку навчання з життям; збудження й підтримання інтересу до вивчення рідної мови; формування на його основі нових понять і уявлень; закріплення й систематизація вивченого матеріалу; перевірка міцності й рівня усвідомленості знань учнів тощо. Доступність дидактичної гри віковим можливостям здобувачів освіти, урізноманітнення її видів у процесі навчання української мови, застосування ігор, які стимулюють розвиток мотиваційної сфери та пізнавальної діяльності, сприяють адаптації дітей до шкільного середовища, дають—змогу забезпечити ефективність педагогічної технології дидактичної гри в навчанні української мови учнів середньої і старшої ланки.

Урізноманітнення видів дидактичних ігор у навчальному процесі є важливим елементом інновацій, засобом, який забезпечує можливість урахування особливостей навчання. Крім того, організація

дидактичних ігор різних видів викликає і підтримує в школярів стійкий інтерес до участі в навчально-ігровій діяльності.

Доведено, що основним каналом реалізації цілей колективної діяльності здобувачів освіти і тим чинником, що сприяє розв'язанню завдань навчання української мови здобувачів освіти, є мовленнєве спілкування учнів один з одним. Воно є носієм і виразником змісту гри й фактично пронизує всю спільну гру. Зазначена теоретична позиція є важливою з погляду усвідомлення педагогами необхідності дбати під час здійснення керівництва ігровою діяльністю про зміст ігор, які вчитель застосовує як організаційну форму навчання української мови. Саме зміст гри надає спілкуванню дієвості як інтерактивного методу навчання української мови

На уроках української мови досить успішно можна використовувати ігри на особисту чи командну першість, індивідуальні, парні, групові, предметні ігри та ігри з руховою діяльністю. Широкого застосування набули сьогодні також і комп'ютерні ігри [6, с. 24]. Їх використання, на нашу думку, не лише розвиває пізнавальну діяльність учнів, а й формує мотиваційне, емоційне та комунікативне середовище. Такий підхід сприяє розвитку логічного та критичного мислення, а також дає змогу скоротити використання часу для виконання того чи того завдання.

Отже, у навчанні української мови гра дає змогу розв'язувати специфічні цілі мовної освіти й підвищує її якість в аспекті мовної та мовленнєво-комунікативної підготовки здобувачів освіти.

Використана література

1. Бондаренко, Н. В. Актуальні опції теорії методів навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2022. № 4. С. 13-18.
2. Галаєвська Л. В. Методи активного навчання української мови в школі. *Українська мова і література в школі*. № 6. С. 16-21.
3. Галаєвська Л.В. Особливості використання методу мовної гри на уроках української мови. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі: зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 листопада 2022 р.* / за наук. ред. доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН

України О. Топузова; доктора педагогічних наук, професора О. Малихіна. Київ : «Видавництво Людмила», 2023. С. 214-215.

4. Галаєвська Л. В. Метод бесіди у традиційному навчанні мови. *Методи навчання української мови: сучасний контекст: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича (25 березня 2021 р., м. Київ) Інститут педагогіки, м. Київ, Україна.*

5. Гадамер, Ганс-Георг. Герменевтика і поетика. Київ: Юніверс, 2021. 228 с.

6. Енциклопедія освіти. Акад. пед. Наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

7. Космеда, Т. М. Мовна гра у системі мовних термінів. *Культура слова.* 2011 № 74. С. 137-141.

8. Кучерук, О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011. 420 с.

РИТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Катерина Климова,

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов,
Поліський національний університет*

Проблема формування мовної особистості перебуває в полі зору лінгводидактики вже близько трьох десятиріч, саме тоді процеси гуманізації та гуманітаризації набули розвою в незалежній Україні, а потреба в національно свідомих фахівцях, здатних використовувати державну мову як засіб спілкування, стала нагальною.

Із-поміж численних дефініцій поняття "національно-мовна особистість" імпонує визначення, запропоноване Лідією Мамчур: "Національно-мовна особистість – це носій рідної мови, який